

Αθήνα 2023

***«Αειφορία και Ηθική –Environment
Social Governance (ESG) & Ethics»***

Παναγιώτης Μυλωνόπουλος

Μεταπτυχιακός Φοιτητής του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών
Πτυχιούχος Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	4
Εταιρική Διακυβέρνηση (Governance)	4
1.1 Εισαγωγή	4
1.2 Εταιρική Διακυβέρνηση – Έννοια και Περιεχόμενο	5
1.3 Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης	7
1.4 Δήλωση Εταιρικής Διακυβέρνησης	8
1.5 Έλεγχος Εφαρμογής Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	9
1.6 Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	12
Περιβάλλον (Environment)	12
2.1 Εισαγωγή.....	12
2.2 Η θυσία του περιβάλλοντος σε βάρος της ανάπτυξης	12
2.3 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal - EGD)	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	18
Κοινωνική Ευθύνη (Social).....	18
3.1 Εισαγωγή	18
3.2 Κοινωνική Ευθύνη/Υπευθυνότητα.....	18
3.3 Μέτρα ανάπτυξης κοινωνικής υπευθυνότητας.....	21
3.4 Η σπουδαιότητα της Επιχειρηματικής Ηθικής	22
Επίλογος	24
Βιβλιογραφία	25

Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης (Governance). Η εταιρική διακυβέρνηση αρθρώνεται ως ένα σύστημα σχέσεων ανάμεσα στην Διοίκηση της εταιρείας, το Διοικητικό Συμβούλιο, τους μετόχους της και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Ασχολείται με την ηγεσία της εταιρείας, την επιχειρηματική ηθική, τις αμοιβές των εκτελεστικών στελεχών, τις εργασιακές σχέσεις, τους εσωτερικούς ελέγχους, τη διαφάνεια, τη διαφθορά και τα δικαιώματα των μετόχων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα περιβαλλοντικά κριτήρια (Environment). Τα περιβαλλοντικά κριτήρια εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο μια επιχείρηση ενεργεί ως διαχειριστής του φυσικού περιβάλλοντος. Σεβασμός στο Περιβάλλον, αντιμετώπιση της Κλιματικής αλλαγής, εκλύσεις CO₂, μόλυνση αέρα/νερού, ενεργειακή αποδοτικότητα είναι μερικά από αυτά που εξετάζονται.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφονται τα κοινωνικά κριτήρια (Social), τα οποία εξετάζουν πώς η Εταιρεία διαχειρίζεται τις σχέσεις με τους εργαζόμενους, τους προμηθευτές, τους πελάτες και τις κοινότητες στις οποίες δραστηριοποιείται. Εξετάζονται δηλαδή ζητήματα κοινωνικού χαρακτήρα όπως Εργασιακά και Ανθρώπινα δικαιώματα, δικαιώματα των ζώων, προστασία των καταναλωτών, υγεία και ασφάλιση εργαζομένων, ισότητα των φύλων κλπ.

Οι επενδυτές χρησιμοποιούν τις πληροφορίες ESG προκειμένου να εκτιμήσουν πόσο ανθεκτική και έτοιμη είναι μια εταιρεία να διαχειριστεί τις αλλαγές στο περιβάλλον που δραστηριοποιείται. Τα κριτήρια ESG βοηθούν τους επενδυτές στην αξιολόγηση των Εταιρειών που πρόκειται να επενδύσουν και ειδικότερα να αποφεύγουν εταιρείες που ενδέχεται να δημιουργούν μεγαλύτερο οικονομικό κίνδυνο λόγω των περιβαλλοντικών ή άλλων πρακτικών τους.

Η δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με τη στρατηγική και τις επιδόσεις τους στους τρεις πυλώνες «Περιβάλλον», «Κοινωνία» και «Διακυβέρνηση» (ESG) αποτελεί εδώ και καιρό βέλτιστη πρακτική για τις επιχειρήσεις, αλλά είναι πλέον απαίτηση καινούργιας νομοθεσίας όπως η Corporate Sustainable Reporting Directive, αφετέρου ένα ουσιαστικό μέσο αξιολόγησης για εφοδιαστικές αλυσίδες και από χρηματοδοτικούς οργανισμούς.

Η επένδυση στην ενσωμάτωση στόχων και πρακτικών ESG, δημιουργεί προστιθέμενη αξία στις επιχειρήσεις ενισχύει τη φήμη και τη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ επιχείρησης, πελατών, εργατικού δυναμικού, κοινωνίας, και των ενδιαφερόμενων μερών ευρύτερα.

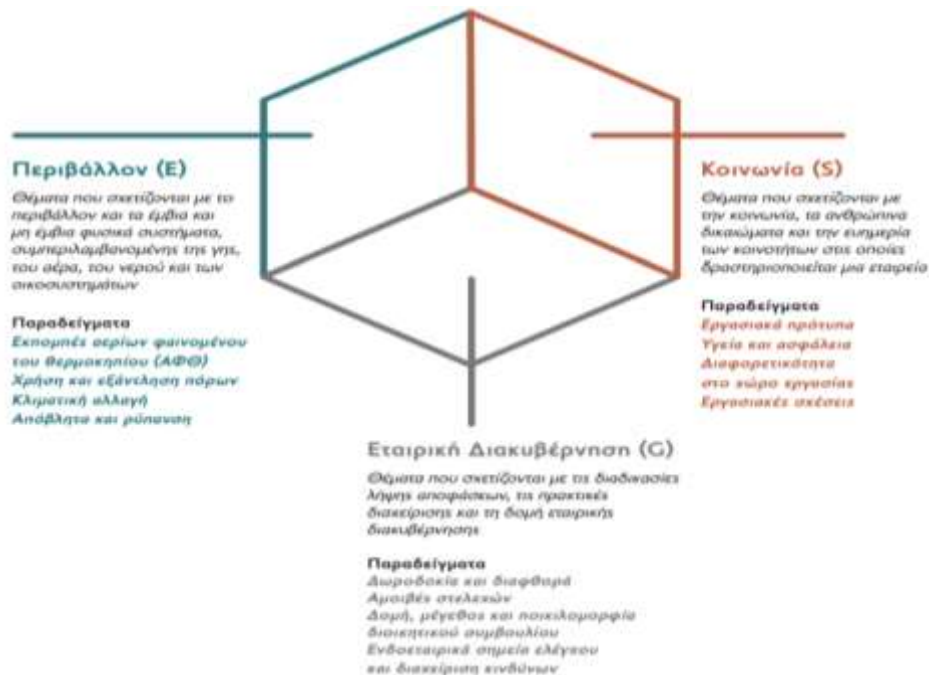
Είναι πολύ σημαντικό η Διοίκηση μιας Εταιρείας να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και να καλλιεργείται μια κουλτούρα ηθικής μέσα στην Εταιρεία. Ακόμη, είναι ιδιαίτερος σημαντικό οι Εσωτερικοί Ελεγκτές κατά την άσκηση του έργου τους θα πρέπει να εφαρμόζουν τα πρότυπα επαγγελματικής συμπεριφοράς και να ακολουθούν τον κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εταιρική Διακυβέρνηση (Governance)

1.1 Εισαγωγή

Η εταιρική διακυβέρνηση (Governance) είναι μια πολυδιάστατη έννοια που έχει εισαχθεί στην ζωή των μεγάλων επιχειρήσεων τα τελευταία χρόνια. Η λειτουργία των επιχειρήσεων επηρεάζεται από παράγοντες που δρουν τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της περιβάλλον. Οι παράγοντες ιδίως στο εσωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων φαίνεται να καταλαμβάνουν όλο και πιο σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό της ανταγωνιστικής θέσης των επιχειρήσεων στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, το είδος των διαφόρων μορφών διακυβέρνησης που αναπτύσσονται σε μια εταιρεία προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τις οικονομικές της επιδόσεις και προοπτικές.

Το θέμα της εταιρικής διακυβέρνησης βρίσκεται στην επικαιρότητα για μια σειρά από λόγους.¹(Καραμάνης, 2008) Ένας πρώτος λόγος είναι η συχνή, όσο και η αιφνίδια, κατάρρευση μεγάλων επιχειρήσεων λόγω λογιστικών σκανδάλων, απατών, συγκεκαλυμμένης κακοδιαχείρισης ή εσφαλμένων επιχειρηματικών αποφάσεων. Εταιρικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα σχετικά πρόσφατα σε διεθνές επίπεδο (π.χ. Enron και Arthur Andersen στις ΗΠΑ) φέρνουν στην επικαιρότητα την σημασία του

¹Καραμάνης Κωνσταντίνος (2008), Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, 1η έκδοση, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ.128

τρόπου με τον οποίο διοικούνται και ελέγχονται οι εισηγμένες σε χρηματιστήρια εταιρείες. Επίσης, εγείρουν σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη δυνατότητα προστασίας των συμφερόντων των μετόχων, ιδιαίτερα των μικρομετόχων, και των πιστωτών. Ένας δεύτερος λόγος είναι η αυξανόμενη επιρροή στις εταιρικές υποθέσεις διαφόρων εξωτερικών ομάδων συμφερόντων, των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και γενικότερα της κοινής γνώμης. Ένας τρίτος λόγος είναι η παγκοσμιοποίηση των διεθνών χρηματαγορών, των επιχειρήσεων και των ρυθμιστικών κανόνων.

1.2 Εταιρική Διακυβέρνηση – Έννοια και Περιεχόμενο

Η Εταιρική Διακυβέρνηση αναφέρεται σε ένα σύνολο αρχών με βάση τις οποίες επιδιώκεται η επαρκής οργάνωση, λειτουργία, διοίκηση και έλεγχος μιας επιχείρησης, με μακροπρόθεσμο στόχο τη μεγιστοποίηση της αξίας της και τη διαφύλαξη των έννομων συμφερόντων όλων όσων συνδέονται με αυτήν. Με τον όρο «εταιρική διακυβέρνηση» εννοούμε τον τρόπο με τον οποίο οι εταιρείες διοικούνται και ελέγχονται (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών, 2011).²

Σύμφωνα με τις Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), οι οποίες αποτελούν διεθνώς σημείο αναφοράς, η εταιρική διακυβέρνηση α) αρθρώνεται ως ένα σύστημα σχέσεων ανάμεσα στη Διοίκηση της εταιρείας, το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ), τους μετόχους της και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, β) συνιστά τη δομή μέσω της οποίας προσεγγίζονται και τίθενται οι στόχοι της εταιρείας, γ) εντοπίζονται οι βασικοί κίνδυνοι που αυτή αντιμετωπίζει κατά τη λειτουργία της, δ) προσδιορίζονται τα μέσα επίτευξης των εταιρικών στόχων, ε) οργανώνεται το σύστημα διαχείρισης κινδύνων και καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση της απόδοσης της Διοίκησης κατά τη διαδικασία εφαρμογής των παραπάνω.

Οι Αρχές του ΟΟΣΑ υπογραμμίζουν το ρόλο της καλής εταιρικής διακυβέρνησης στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, όσον αφορά αφενός στην αποτελεσματικότητα της εσωτερικής οργάνωσης και αφετέρου στο χαμηλότερο κόστος κεφαλαίου. Η καλή εταιρική διακυβέρνηση επίσης συμβάλλει στην βελτίωση της διαφάνειας στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας των ιδιωτικών επιχειρήσεων, αλλά και των δημόσιων οργανισμών και θεσμών. Οι Shleifer and Vishny (Shleifer A. and R.Vishny, 1997)³ ορίζουν ως

² Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης, ΣΕΒ, Μάρτιος 2011, σελ.7

³ Shleifer, A., and R. Vishny, 1997, A Survey on Corporate Governance, *Journal of Finance*, Vol. 52, p. 737-783.

εταιρική διακυβέρνηση τον τρόπο με τον οποίο οι χρηματοδότες της επιχείρησης εξασφαλίζουν επαρκή απόδοση για τις επενδύσεις τους.

Η Ευρώπη, σε αντίθεση με την Ελλάδα, γνώρισε την εκτενή διάδοση κωδίκων εταιρικής διακυβέρνησης. Οι κώδικες αυτοί βασίζονται στην οικειοθελούς χαρακτήρα «συμμόρφωση ή εξήγηση» και με τις ουσιαστικές διατάξεις τους συνιστούν πλέον το κυρίαρχο εργαλείο για την θέσπιση προτύπων διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην Ελλάδα, το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης έχει αναπτυχθεί κυρίως μέσω της υιοθέτησης από τις επιχειρήσεις υποχρεωτικών κανόνων. Παράδειγμα αποτελεί ο Νόμος 3016/2002⁴, που επιβάλλει τη συμμετοχή μη εκτελεστικών και ανεξάρτητων μη εκτελεστικών μελών στα Διοικητικά Συμβούλια των ελληνικών εισηγμένων εταιρειών, τη θέσπιση και τη λειτουργία μονάδας εσωτερικού ελέγχου και την υιοθέτηση εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας.

Επιπλέον, ένα πλήθος άλλων νομοθετικών πράξεων ενσωμάτωσαν στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο τις ευρωπαϊκές οδηγίες εταιρικού δικαίου, δημιουργώντας νέους κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης, όπως ο Νόμος 3693/2008, που επιβάλλει τη σύσταση επιτροπών ελέγχου, καθώς και σημαντικές υποχρεώσεις γνωστοποίησης, όσον αφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και τη διακυβέρνηση μιας εταιρείας, ο Νόμος 3884/2010 που αφορά σε δικαιώματα των μετόχων και πρόσθετες εταιρικές υποχρεώσεις γνωστοποιήσεων προς τους μετόχους στο πλαίσιο της προετοιμασίας της Γενικής τους Συνέλευσης και ο Νόμος 3873/2010, που ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2006/46/EK της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περί ετησίων και ενοποιημένων λογαριασμών εταιρειών ορισμένων μορφών. Τέλος, ο Νόμος περί ανωνύμων εταιρειών⁵ (Ν. 2190/1920, τον οποίον τροποποιούν πολλές από τις παραπάνω διατάξεις) περιλαμβάνει τους βασικούς κανόνες διακυβέρνησής τους. Στο παρελθόν έγιναν προσπάθειες για την ανάπτυξη βέλτιστων πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης πέραν από τις απαιτήσεις της νομοθεσίας.

Αξίζει να αναφέρουμε την απαίτηση των αμερικανικών αρχών από αλλοδαπές εταιρείες που έχουν μετοχές εισηγμένες σε αμερικάνικα χρηματιστήρια να ακολουθούν τις διατάξεις του νόμου Sarbanes - Oxley του έτους 2002. Ο νόμος αυτός είχε σαν στόχο την αντιμετώπιση σοβαρών εταιρικών απατών, συμπεριλαμβανομένης της δημοσίευσης παραποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ο νόμος εκτός

---

⁴ Νόμος 3016/2002: Ειδικά θέματα διοίκησης και λειτουργίας εισηγμένων Ανωνύμων Εταιρειών

⁵ Νόμος 2190/1920 Περί Ανωνύμων Εταιρειών

από την δημιουργία ειδικής αρχής (PCAOB) για την επίβλεψη των εισηγμένων εταιρειών, επέβαλλε μια σειρά από αυστηρές ρυθμίσεις για την προώθηση της εταιρικής διακυβέρνησης. Αυτές οι ρυθμίσεις αφορούν τα παρακάτω θέματα⁶:

- ✓ Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου οφείλουν να βεβαιώνουν ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις δεν περιέχουν γνωστά σε αυτούς σφάλματα. Οφείλουν να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων και να συμπεριλαμβάνουν σχετική έκθεση στις οικονομικές καταστάσεις.
- ✓ Στην έκθεση ελέγχου, ο ελεγκτής οφείλει να κάνει αναφορά στην δήλωση του διοικητικού συμβουλίου για την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικών δικλίδων.
- ✓ Τα μέλη της επιτροπής ελέγχου πρέπει να είναι μη εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, δηλαδή δεν πρέπει να έχουν εκτελεστικές διοικητικές αρμοδιότητες, ενώ πρέπει να πληρούν και ειδικούς κανόνες ανεξαρτησίας. Ένα από τα μέλη της επιτροπής πρέπει να είναι ειδικός σε λογιστικά θέματα. Η επιτροπή ελέγχου είναι αρμόδια για την χρηματοοικονομική πληροφόρηση της εταιρίας προς τρίτους, για τις εσωτερικές δικλίδες και για τον εξωτερικό έλεγχο. Η επιτροπή ελέγχου είναι υπεύθυνη για την εκλογή ελεγκτή, τον προσδιορισμό της αμοιβής ελέγχου καθώς και για την παρακολούθηση και επίβλεψη του έργου του ελεγκτή.

1.3 Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης

Ο Κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης απευθύνεται στις ελληνικές ανώνυμες εταιρείες που εδράζονται στην Ελλάδα, ειδικά αυτές των οποίων οι μετοχές έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση στο χρηματιστήριο. Ωστόσο, είναι χρήσιμος και για τις μη εισηγμένες εταιρείες. Ο Κώδικας στοχεύει στην προώθηση βέλτιστων πρακτικών διακυβέρνησης στο σύνολο του ελληνικού εταιρικού τομέα, με σκοπό την ευρύτερη απήχηση στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας καθώς και στην βελτίωση της πληροφόρησης των ιδιωτών ή θεσμικών μετόχων, Ελλήνων και αλλοδαπών, και την ενίσχυση της συμμετοχής τους στις εταιρικές υποθέσεις.

Η τήρηση του κώδικα αποτελεί οικειοθελή επιλογή κάθε εταιρείας. Ο Κώδικας στοχεύει στη βαθμιαία υιοθέτηση από τις ελληνικές εταιρείες βέλτιστων

---

⁶ Καραμάνης Κωνσταντίνος (2008), Σύγχρονη Ελεγκτική: Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, 1η έκδοση, Εκδόσεις ΟΠΑ, σελ.128

πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης όπως αυτές αποτυπώθηκαν στις Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης του ΟΟΣΑ καθώς και στις σχετικές ευρωπαϊκές οδηγίες και συστάσεις. Προτείνει πολιτικές και διαδικασίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις ελληνικές ανώνυμες εταιρείες ως εργαλείο για να επιτύχουν καλές πρακτικές διακυβέρνησης.⁷ Οι αρχές και οι πρακτικές του Κώδικα στοχεύουν στην παροχή κατευθυντήριων γραμμών σε θέματα, για τα οποία είτε δεν υπάρχει κάποια νομοθετική ρύθμιση είτε προσδιορίζουν την ελάχιστη ανεκτή ανταπόκριση.

Ο Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης περιλαμβάνει «γενικές αρχές», που αφορούν εισηγμένες και μη εταιρείες, και «ειδικές πρακτικές» μόνο για τις εισηγμένες. Οι γενικές αρχές παρέχουν ένα γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εξετάζονται και αντιμετωπίζονται τα περισσότερα θέματα εταιρικής διακυβέρνησης. Αποτελούν γενικές κατευθυντήριες γραμμές και όχι διατάξεις «συμμόρφωσης ή εξήγησης». Είναι προς το συμφέρον των ελληνικών μη εισηγμένων εταιρειών να υιοθετήσουν δημόσια και να εφαρμόσουν συστηματικά τις αρχές αυτές οικειοθελώς. Αυτό το γεγονός θα οδηγήσει στην αύξηση της εμπιστοσύνης των μετόχων, των εργαζομένων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, και θα βελτιώσει την οργανωτική τους αποτελεσματικότητα.

Κάθε γενική αρχή του κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης ακολουθείται από μία ή περισσότερες ειδικές πρακτικές. Οι ειδικές πρακτικές αναπτύσσουν περαιτέρω τη σχετική γενική αρχή και καθοδηγούν την εφαρμογή της στα πλαίσια του ρυθμιστικού και ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εισηγμένων εταιρειών, καθιστώντας έτσι διαφανή την εταιρική διακυβέρνηση της καθεμιάς από αυτές και ενισχύοντας ταυτόχρονα τη διαφάνεια της ελληνικής αγοράς στο σύνολό της.

1.4 Δήλωση Εταιρικής Διακυβέρνησης

Βάσει των διατάξεων του Ν.3873/2010⁸, κάθε εταιρεία, οι μετοχές της οποίας είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, είναι υποχρεωμένη από την οικονομική χρήση 2010 να συμπεριλαμβάνει στην ετήσια έκθεση διαχείρισης της και δήλωση εταιρικής διακυβέρνησης, στην οποία θα πρέπει να αναφέρει τον Κώδικα καθώς και τις πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης, στις οποίες υπάγεται ή που έχει αποφασίσει αυτοβούλως να εφαρμόζει. Επίσης, θα πρέπει να εμφανίζει και τυχόν αποκλίσεις από ορισμένα μέρη του σχετικού Κώδικα εάν δεν έχει εφαρμόσει κάποιες από τις

---

⁷ Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης, ΣΕΒ, Μάρτιος 2011, σελ.10

⁸ Νόμος 3873/2010: Δήλωση Εταιρικής Διακυβέρνησης

διατάξεις του και να αιτιολογεί τους λόγους της απόκλισης ή της μη εφαρμογής.

Ο Κώδικας θεωρεί δεδομένο ότι οι μέτοχοι και τα Διοικητικά Συμβούλια τους γνωρίζουν καλύτερα από οποιονδήποτε άλλο τι είναι προς το συμφέρον της εταιρείας, μέσα στα όρια του νόμου. Εάν μια εταιρεία πιστεύει ότι κάποιες από τις «ειδικές πρακτικές» του Κώδικα δεν ανταποκρίνονται στις αξίες, την παράδοση και το ιδιοκτησιακό της καθεστώς ή ότι η συμμόρφωση με αυτές, ίσως καταστήσει πιο δύσκολη την εφαρμογή της ουσίας των αρχών του Κώδικα, η εταιρεία μπορεί να μην ακολουθήσει αυτές τις διατάξεις, παραθέτοντας επαρκή αιτιολόγηση της διαφοροποίησης μεταξύ των σχετικών ειδικών πρακτικών του Κώδικα και του δικού της μοντέλου εταιρικής διακυβέρνησης.

1.5 Έλεγχος Εφαρμογής Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Εταιρική Διακυβέρνηση αρθρώνεται ως ένα σύστημα σχέσεων ανάμεσα στη Διοίκηση της εταιρείας, το Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ), τους μετόχους της και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Επομένως, ο έλεγχος εφαρμογής της εταιρικής διακυβέρνησης πρέπει να διενεργείται από όλες τις ενδιαφερόμενες ομάδες οι οποίες εντάσσονται σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο αλληλεπιδράσεων. Στην συνέχεια, εξετάζεται ο ρόλος του διοικητικού συμβουλίου, των επιτροπών διορισμού, αποδοχών και ελέγχου καθώς επίσης και των μετόχων στην εταιρική διακυβέρνηση.

1.6 Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης

Το 1999 ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) δημοσίευσε τις αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης. Οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης έχουν σαν στόχο να συμβάλλουν στην βελτίωση του νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου των χωρών αναφορικά με την εφαρμογή της εταιρικής διακυβέρνησης και να παρέχουν κατευθυντήριες οδηγίες προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (νομοθέτες, επενδυτές, φορείς της αγοράς). Οι αρχές αυτές απευθύνονται σε όλες τις χώρες και όχι μόνο στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ. Λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη οικονομικών, πολιτικών, νομοθετικών και κοινωνικών διαφορών από χώρα σε χώρα, ο ΟΟΣΑ προσέδωσε στις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης μη δεσμευτικό χαρακτήρα προς διευκόλυνση κάθε χώρας στην εφαρμογή τους.

Οι έντονες εξελίξεις που σημειώθηκαν στον επιχειρηματικό κόσμο οδήγησαν στην αναδιατύπωση των αρχών εταιρικής διακυβέρνησης από τον ΟΟΣΑ το 2004 οι οποίες παρουσιάζονται ακολούθως.

Οι κοινά αποδεκτές αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης περιλαμβάνουν (Principles of Corporate Governance, 2004)⁹:

- ✓ **Εξασφαλίζοντας την βάση για ένα αποτελεσματικό πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης.** Το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να προωθεί διαφανείς και αποτελεσματικές αγορές, να είναι συνεπές με τον νόμο και να εκφράζει με σαφήνεια τον διαχωρισμό των ευθυνών μεταξύ εποπτικών, ρυθμιστικών και εκτελεστικών αρχών. Το πλαίσιο θα πρέπει να αναπτυχθεί λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις στην απόδοση της οικονομίας, την ακεραιότητα της αγοράς, τα κίνητρα που δημιουργεί στους συμμετέχοντες της αγοράς καθώς και την προώθηση της διαφάνειας και αποτελεσματικότητας των αγορών.
- ✓ **Εξασφάλιση των δικαιωμάτων των μετόχων και των βασικών λειτουργιών της ιδιοκτησίας.** Το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να προστατεύει και να διευκολύνει την εξάσκηση των δικαιωμάτων των μετόχων.
- ✓ **Ισότιμη μεταχείριση των μετόχων.** Το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να διασφαλίζει την ίση μεταχείριση όλων των μετόχων συμπεριλαμβανομένων των μετόχων μειοψηφίας και των αλλοδαπών μετόχων. Όλοι οι μέτοχοι θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν αποζημίωση για την παραβίαση των δικαιωμάτων τους.
- ✓ **Ο ρόλος των συμμετεχόντων/ενδιαφερομένων στην εταιρική διακυβέρνηση.** Το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να αναγνωρίζει τα δικαιώματα των συμμετεχόντων που κατοχυρώνονται από τον νόμο ή μέσα από αμοιβαίες συμφωνίες και να ενθαρρύνει την ενεργή συνεργασία μεταξύ της εταιρείας και των συμμετεχόντων για την δημιουργία πλούτου, θέσεων εργασίας και την βιωσιμότητα ισχυρών εταιρειών.
- ✓ **Γνωστοποιήσεις και διαφάνεια.** Το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να διασφαλίζει έγκαιρη και ακριβή γνωστοποίηση όλων των ουσιωδών θεμάτων αναφορικά με την εταιρεία δηλαδή την χρηματοοικονομική θέση και κατάσταση της, την ιδιοκτησία και την διακυβέρνηση της. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αναθέτουν τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σε ορκωτούς ελεγκτές ώστε να βεβαιώνεται ότι παρουσιάζεται εύλογα η οικονομική θέση και επίδοση της επιχείρησης. Η γνωστοποίηση στοιχείων που αφορούν την επιχείρηση θα πρέπει να γίνεται έγκαιρα και να διασφαλίζεται ότι όλοι οι μέτοχοι

---

⁹ Principles of Corporate Governance, OECD,2004, σελ.11-66.

έχουν πρόσβαση σε επαρκή και κατάλληλα τεκμηριωμένη πληροφορία (sufficient and appropriate audit evidence).

- ✓ **Ευθύνες του Διοικητικού Συμβουλίου.** Το πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να διασφαλίζει την στρατηγική καθοδήγηση της εταιρείας, την αποτελεσματική παρακολούθηση της διοίκησης από το διοικητικό συμβούλιο και την ευθύνη και πλήρη αναφορά του διοικητικού συμβουλίου στην εταιρεία και τους μετόχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Περιβάλλον (Environment)

2.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στα περιβαλλοντικά κριτήρια (Environment). Τα περιβαλλοντικά κριτήρια εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο μια επιχείρηση ενεργεί ως διαχειριστής του φυσικού περιβάλλοντος. Σεβασμός στο Περιβάλλον, αντιμετώπιση της Κλιματικής αλλαγής, εκλύσεις CO₂, μόλυνση αέρα/νερού, ενεργειακή αποδοτικότητα είναι μερικά από αυτά που εξετάζονται.

2.2 Η θυσία του περιβάλλοντος σε βάρος της ανάπτυξης

Η σύγχρονη εποχή είναι η εποχή των εφευρέσεων. Ζούμε σε ένα κόσμο ραγδαίων αλλαγών ειδικά μετά το πέρας του Β' παγκοσμίου πολέμου όπου οι πρώην αποικιοκράτες εκμεταλλεόμενοι πλήρως τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους των αποικιών προς όφελος της συνεχούς ανάπτυξης της μητρόπολης παρέδωσαν τις πρώην αποικίες φτωχότερες σε πρώτες ύλες και με ανυπολόγιστες καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον¹⁰. Η εκμετάλλευση των πρώτων υλών και η μεταποίησή τους σε προϊόντα με τη βοήθεια των εφευρέσεων και της τεχνολογίας έδωσε μια διαφορετική εικόνα του σύγχρονου κόσμου. Η έκταση της εκμετάλλευσης της πρώτης ύλης και η μεταποίησή της είναι ασφαλώς μεγαλύτερη από αυτήν όλων των προηγούμενων εποχών. Κύριος δείκτης των εφευρέσεων και φορέας της εκμετάλλευσης των πρώτων υλών και της μεταποίησης είναι η βιομηχανική και βιοτεχνική επιχείρηση. Αντίτιμο αυτής της ραγδαίας ανάπτυξης ήταν η υπερβολική επιβάρυνση του περιβάλλοντος με βιομηχανική ρύπανση, απόβλητα και απορρίμματα, η χωροταξική επιβάρυνση, ο περιορισμός των αποθεμάτων πρώτων υλών κ.α. Στο βιβλίο Σιωπηλή Άνοιξη, η βιολόγος Κάρσον συγκέντρωσε πληροφορίες για τα χημικά που χρησιμοποιούνταν σε αεροψεκασμούς, σε βιομηχανικούς χώρους και στα τρόφιμα για να δει τις οικολογικές τους επιπτώσεις. Πραγματοποίησε εκτενείς έρευνες, διυλίζοντας δεκάδες επιστημονικές εκθέσεις, διεξάγοντας συνεντεύξεις με κορυφαίους ειδικούς και εξετάζοντας υλικό από διάφορους κλάδους, δίνοντας το έναυσμα σε παγκόσμιο

---

¹⁰ Τσάλτας, Γ., (2010), Αναπτυξιακό φαινόμενο & τρίτος κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση.

επίπεδο, για την εκκίνηση συζητήσεων επί της ανεξέλεγκτης και μη βιώσιμης ανθρώπινης επέμβασης στο φυσικό περιβάλλον¹¹.

Απλοποιώντας, μπορούμε να πούμε ότι η υλικοτεχνική ανάπτυξη γίνεται σε βάρος του περιβάλλοντος. Όταν αυτή η ανάπτυξη ήταν σε επίπεδα των εποχών πριν τον αιώνα μας, η σχετική ανθρώπινη επέμβαση στο περιβάλλον αφομοιωνόταν από αυτό και δεν ετίθετο θέμα βλάβης του. Η εξέλιξη, όμως, της σύγχρονης εποχής ήταν τέτοια, ώστε η φύση από μόνη της να μη μπορεί να αφομοιώσει τις συνέπειες της ανθρώπινης επέμβασης. Φορείς της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος δεν είναι μόνο οι επιχειρήσεις, αλλά και καθένα άτομο ή φορέας του σύγχρονου κράτους.

Η συνειδητοποίηση της έκτασης της καταστροφής και των αρνητικών επιπτώσεων της ανάπτυξης και της ανεξέλεγκτης βιομηχανικής δράσης οδήγησε την διεθνή κοινωνία, κυρίως μετά το τέλος της δεκαετίας του 1950, σε θέσπιση νομοθετικών και άλλων μέτρων σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, που αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος από τις συνέπειες της ανθρώπινης επέμβασης. Οι επιπτώσεις των βιομηχανικών δράσεων στο φυσικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα νομοθετήματα και την αφύπνιση της κοινής γνώμης πάνω σε περιβαλλοντολογικά θέματα οδήγησαν στη λήψη πρωτοβουλιών από τις ρυπαίνουσες βιομηχανίες, με στόχο την μερική ή ολική αποκατάσταση και διατήρηση του περιβάλλοντος, είτε μέσα από την επεξεργασία των εκπεμπόμενων ουσιών και σωματιδίων, είτε μέσω δράσεων που απορρέουν από ένα προφίλ δράσεων περισσότερων φιλικών προς το περιβάλλον (π.χ. ανακύκλωση υπολειμμάτων της παραγωγικής διαδικασίας, δέντροφύτευση κτλ.).

Η σημασία της βιοποικιλότητας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της αποκατάστασης του έχει διακηρυχθεί εκτός από τον εθνικό νομοθέτη και από άλλους φορείς και ενώσεις που διαβλέπουν την επιτακτικότητα της ανάγκης διατήρησης των φυσικών πόρων, ιδιαίτερα τα τελευταία εκατό χρόνια όπου η επιβάρυνση του περιβάλλοντος γίνεται με εντατικότερους ρυθμούς, με αποτέλεσμα τα αποτελέσματά της να γίνονται ιδιαίτερος αισθητά¹². Συγκεκριμένα, «Ο φυσικός πλούτος της γης μαζί με τον αέρα, το νερό, το έδαφος, τη χλωρίδα και την πανίδα και ειδικότερα τα αντιπροσωπευτικά δείγματα φυσικών οικοσυστημάτων πρέπει να προστατεύονται, για το καλό της σημερινής και της μέλλουσας γενιάς, με προσεκτικό σχεδιασμό ή διαχείριση όπως είναι καταλληλότερο», και ότι «η ικανότητα της γης να παράγει

---

¹¹ Carson Rachel, (1981), Σιωπηλή Άνοιξη, Εκδόσεις Κάκτος.

¹² Τσάλας, Γ., & Πλατιάς, Χ., (2010), Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον, Εκδόσεις Σιδέρης.

ζωτικά, αναπαραγόμενα αγαθά, πρέπει να διατηρείται και όπου είναι κατορθωτό να αποκαθίσταται ή να βελτιώνεται»¹³.

Ενεργή δράση στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος έχει η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) αναγνωρίζοντας τη σημασία του περιορισμού των δυσμενών επιπτώσεων της ανθρώπινης βιομηχανικής παραγωγικής δραστηριότητας στην περιβαλλοντική ισορροπία. Έχει εκδοθεί και συνεχώς εκδίδεται σωρεία ψηφισμάτων, οδηγιών και αποφάσεων που αφορούν κάθε τομέα προστασίας του περιβάλλοντος, όπως την προστασία και διαχείριση των υδάτων, την διαχείριση των αποβλήτων και ειδικότερα των ραδιενεργών καταλοίπων, την προώθηση αντιρρυπαντικών τεχνολογιών, την προστασία από την πυρηνική ενέργεια, την αποφυγή της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, τη βιοτεχνολογία, τις ηχητικές οχλήσεις, τη διατήρηση της χλωρίδας και πανίδας, αλλά και τη χωροταξική διαμόρφωση των πόλεων, την προστασία διατηρητέων οικισμών ή κτιρίων κτλ. Η επιχείρηση (κυρίως βιομηχανική, βιοτεχνική, ναυτιλιακή, μεταλλευτική, οικοδομική), ως όργανο της σύγχρονης υλικοτεχνικής ανάπτυξης, είναι από τους κύριους δέκτες της νομοθεσίας που αποσκοπεί στην προστασία του περιβάλλοντος. Πλήθος διατάξεων που αποβλέπουν στην προστασία του περιβάλλοντος, δεν είναι παρά διάφοροι περιορισμοί του τρόπου άσκησης της δραστηριότητας των επιχειρήσεων, καθώς και μια προσπάθεια κινητοποίησης των βιομηχανιών προς το συμφέροντος του περιβάλλοντος¹⁴.

Επίσης, έχει εκδοθεί ο Κανονισμός 880/92, με άμεση εφαρμογή στα κράτη μέλη, για το λεγόμενο «οικολογικό σήμα» που απονέμεται σε προϊόντα που πληρούν τις ειδικές προδιαγραφές αντιρρυπαντικής τεχνολογίας που έχει θεσπίσει η κοινοτική νομοθεσία με εξειδικευμένες ρυθμίσεις. Ο νόμος 1650/1986 οριοθετεί τη βάση των περιβαλλοντικών προϋποθέσεων που πρέπει να τηρούν οι βιομηχανικές και παρεμφερείς επιχειρήσεις¹⁵. Σε διαφορετική διακήρυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τονίζεται ότι «η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος και η προστασία της φύσης και η ορθολογική χρησιμοποίηση των πότων της ... αποτελούν έργο μεγάλης σημασίας για την ευημερία των λαών και την οικονομική ανάπτυξη όλων των χωρών και πολλά προβλήματα περιβάλλοντος, ειδικότερα στην Ευρώπη, μπορούν να επιλυθούν αποτελεσματικά μόνο με στενή διεθνή συνεργασία. Επίσης, επιβεβαιώνεται ότι ο καλύτερος τρόπος αποτροπής φθοράς του περιβάλλοντος είναι η

---

¹³ Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. για το περιβάλλον, 1972.

¹⁴ Kaldor, Nicolas (1986), "Limits on growth".

¹⁵ Freeman, H.M., (1995), "Industrial pollution prevention handbook".

υιοθέτηση προληπτικών μέτρων και ότι κατά την εκμετάλλευση και διαχείριση των φυσικών πόρων πρέπει να διατηρείται η οικολογική ισορροπία»¹⁶.

Η συνειδητοποίηση της σημασίας της άμβλυνσης των οικολογικών προβλημάτων δεν περιορίστηκε μόνο στο εξωτερικό. Το ελληνικό κράτος, μέσω ενός συνόλου νόμων, σχεδίων, προγραμμάτων, και ειδικών προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά κυρίως μέσα από τις δράσεις που ξεκίνησε να υλοποιεί το τότε Υπουργείο Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) προώθησε τον σκεπτικισμό πάνω στην οικονομική ανάπτυξη η οποία αντιμετωπιζόταν αποκλειστικά ως μέγεθος, δίχως όριο, προωθώντας λύσεις στα προβλήματα της περιβαλλοντικής διαφύλαξης και αποσκοπούσε στην πρόταση λύσεων των προαναφερθέντων προβλημάτων (πχ. ο νόμος 360/1976 περί χωροταξίας και περιβάλλοντος, ο νόμος 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος και το π.δ. 55/1998 για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος)¹⁷. Η προστασία του περιβάλλοντος έχει καταστεί κύριο κρατικό μέλημα και συγκεκριμένα αναφέρεται ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και γενικά των δασικών εκτάσεων»¹⁸.

Συνοψίζοντας, η παγκόσμια προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση έχει πλήξει την οικολογική ισορροπία ρυπαίνοντας το εναέριο, υδάτινο και εδαφικό περιβάλλον. Η κοινή απόφαση για την αναγκαιότητα της λήψης μέτρων και θέσπισης νομοθετικών πλαισίων για την προστασία του περιβάλλοντος έχει ως αποτέλεσμα την από κοινού προσπάθεια των εμπλεκόμενων μερών (επιχειρήσεις-κράτος-καταναλωτές) με στόχο τον περιορισμό της περιβαλλοντικής ρύπανσης και μόλυνσης και την αποκατάσταση του φυσικού κεφαλαίου στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό.

2.3 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal - EGD)

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι μια δέσμη πρωτοβουλιών σε ενωσιακό επίπεδο, η οποία έχει ως στόχο να θέσει την ΕΕ σε τροχιά προς την

¹⁶ Σύνταγμα της Ελλάδος, άρθρο 24.

¹⁷ Ρόκας Κ. Ι., (2002), “Εισαγωγή στο δίκαιο των επιχειρήσεων”.

¹⁸ Τελική Πράξη του Ελσίνκι στο κεφάλαιο “Περιβάλλον”, 1975.

πράσινη μετάβαση, με απώτερο στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050¹⁹.

Στηρίζει τον μετασχηματισμό της ΕΕ σε μια δίκαιη και ευημερούσα κοινωνία με σύγχρονη και ανταγωνιστική οικονομία. Υπογραμμίζει την ανάγκη για μια ολιστική και διατομεακή προσέγγιση, στο πλαίσιο της οποίας όλοι οι σχετικοί τομείς πολιτικής συμβάλλουν στην επίτευξη του απώτερου στόχου για το κλίμα. Η δέσμη περιλαμβάνει αλληλένδετες πρωτοβουλίες που καλύπτουν το κλίμα, το περιβάλλον, την ενέργεια, τις μεταφορές, τη βιομηχανία, τη γεωργία και τη βιώσιμη χρηματοδότηση. Πέραν των ανωτέρω, «υποχρεώνει» την Ένωση να αναλάβει πρωτοβουλία σε διεθνές επίπεδο και με τον πρωταγωνιστικό της ρόλο να μπορέσει να συμβάλλει στον προγραμματισμό μελλοντικών πολιτικών και δράσεων με έμφαση στη βιώσιμη ανάπτυξη²⁰ και την παράδοση ενός καλύτερου και πιο υγιούς περιβάλλοντος στις μέλλουσες γενιές.

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία δρομολογήθηκε από την Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2019 και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την έλαβε υπό σημείωση κατά τη σύνοδο του Δεκεμβρίου. Σήμερα, με τη δέσμη μέτρων Fit for 55, η ΕΕ αποσκοπεί στη μετουσίωση των φιλοδοξιών της Πράσινης Συμφωνίας για το κλίμα σε νομοθέτημα.

Η δέσμη μέτρων στοχεύει στην αναθεώρηση της ενωσιακής νομοθεσίας όσον αφορά το κλίμα, την ενέργεια και τις μεταφορές και την ανάληψη νέων νομοθετικών πρωτοβουλιών για την ευθυγράμμιση της νομοθεσίας της ΕΕ με τους τεθέντες στόχους για το κλίμα. Απώτερος στόχος της είναι η διαμόρφωση ενός συνεκτικού και ισορροπημένου πλαισίου για την επίτευξη των κλιματικών στόχων της ΕΕ, το οποίο:

- θα διασφαλίζει δίκαιη και κοινωνικά ισότιμη μετάβαση, και
- θα διατηρεί και θα ενισχύει την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της ΕΕ, εξασφαλίζοντας παράλληλα ισότιμους όρους ανταγωνισμού έναντι των οικονομικών φορέων τρίτων χωρών²¹.

Όλα τα κράτη-μέλη, υποχρεούνται να τηρούν τους σχετικούς Κανονισμούς και Οδηγίες της ΕΕ στους ως άνω τομείς προκειμένου να συμβάλλουν, και αυτά με τη σειρά τους, με τις εθνικά καθορισμένες τους συνεισφορές στις υποβαλλόμενες εκθέσεις για το περιβάλλον και το κλίμα προκειμένου να υποβοηθούνται οι αρμόδιες στατιστικές υπηρεσίες, τόσο της ΕΕ όσο και του ΟΗΕ²², στην παρακολούθηση των

---

¹⁹ Πλατιάς, Χ., (2020), Πολιτική της ΕΕ για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Εκδόσεις Σιδέρης.

²⁰ Σύμφωνα με τον ορισμό της Έκθεσης Brundtland που διατηρήθηκε και ενσωματώθηκε σε όλα τα μετέπειτα νομικά και πολιτικά κείμενα.

²¹ Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής (www.europa.eu).

²² Δούση, Ε. (2017), Κλιματική αλλαγή, Εκδόσεις Παπαδόπουλος.

17 στόχων της Ατζέντας 2030. Με τον τρόπο αυτό, συλλέγονται τα απαιτούμενα στοιχεία που θα ανατροφοδοτούν το μηχανισμό ανατροφοδότησης των πολιτικών και πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής με κύριο μέλημα την προστασία του περιβάλλοντος και των μελλοντικών γενιών.

Κοινωνική Ευθύνη (Social)

3.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο περιγράφονται τα κοινωνικά κριτήρια (Social), τα οποία εξετάζουν πώς η Εταιρεία διαχειρίζεται τις σχέσεις με τους εργαζόμενους, τους προμηθευτές, τους πελάτες και τις κοινότητες στις οποίες δραστηριοποιείται. Εξετάζονται δηλαδή ζητήματα κοινωνικού χαρακτήρα όπως Εργασιακά και Ανθρώπινα δικαιώματα, δικαιώματα των ζώων, προστασία των καταναλωτών, υγεία και ασφάλιση εργαζομένων, ισότητα των φύλων κλπ.

Υπάρχει αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στα φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα και στη κοινωνία. Όχι μόνο δέχονται επιδράσεις από την κοινωνία αλλά και επηρεάζουν το κοινωνικό σύνολο που τους περιβάλλει με τις καθημερινές μας αποφάσεις και επιλογές ως προς τη συμπεριφορά τους. Η δράση τους πολύ συχνά έχει ακούσιες συνέπειες, όπως το να συμβάλλει, έστω αμυδρά, είτε στην κοινωνική αναπαραγωγή είτε στον κοινωνικό μετασχηματισμό.

Συνεπώς, η κοινωνική δομή δεν είναι δεδομένη. Η κοινωνία αναδιαμορφώνεται συνεχώς από τα ίδια τα «δομικά στοιχεία» που την αποτελούν, δηλαδή από τους ανθρώπους. Τόσο οι άνθρωποι όσο και οι Εταιρείες όταν εξετάζουν και εντοπίζουν τους παράγοντες που διαμορφώνουν τη συμπεριφορά τους και αναγνωρίζουν ότι και με τη δράση τους επηρεάζουν το κοινωνικό σύνολο, συνειδητοποιούν ότι καμιά μορφή της κοινωνίας δεν είναι δεδομένη. Θα μπορούσαν να είναι διαφορετικά τα πράγματα απ' αυτά που είναι σήμερα. Επομένως, δεν είναι προδιαγεγραμμένο το μέλλον αλλά εξαρτάται από μας και τη δράση τους.

3.2 Κοινωνική Ευθύνη/Υπευθυνότητα

Η κοινωνική υπευθυνότητα αναπτύσσεται μέσα από ένα ευρύ σύστημα αξιών που διαχέονται και στηρίζουν τις δράσεις και τη στρατηγική όλων των παραγωγικών συντελεστών. Στο πλαίσιο αυτό πολλές εταιρείες δεσμεύονται για την προώθηση της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων και την ενίσχυση και προστασία του κοινωνικού συνόλου.

Από τα παραπάνω καταλαβαίνει κανείς ότι σημαντικός είναι και ο ρόλος της κοινωνίας στην αειφορία και την ηθική. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ανατρέξουμε στην προέλευση της κοινωνιολογίας ως επιστήμης.

Η κοινωνιολογία ξεκίνησε από τις προσπάθειες στοχαστών της Δυτικής Ευρώπης το 19ο αιώνα να κατανοήσουν τις συνταρακτικές κοινωνικές αλλαγές που προέκυψαν από τη βιομηχανική επανάσταση και τη συνακόλουθη μετακίνηση του πληθυσμού από χωριά σε αστικά κέντρα την εποχή εκείνη. Συνεπώς, η ανάπτυξη της κοινωνιολογίας ως επιστήμης συνδέεται με την εμφάνιση βιομηχανικών κοινωνιών και τη μελέτη του μετασχηματισμού του παραδοσιακού κόσμου όπως και τη διατύπωση υποθέσεων ως προς τη μελλοντική εξέλιξη της κοινωνίας.

Ήδη με το έργο των «πατέρων» της κοινωνιολογίας, παρατηρείται πολλαπλότητα θεωρητικών προσεγγίσεων, η οποία συνεχίζει και χαρακτηρίζει τον κλάδο μέχρι και σήμερα. Ο όρος «κοινωνιολογία» οφείλεται στον Auguste Comte, ο οποίος πίστευε ότι η νέα επιστήμη της κοινωνιολογίας θα μπορούσε να ανακαλύψει τους «νόμους» της κοινωνίας και ότι με τις γνώσεις αυτές, οι κοινωνιολόγοι θα μπορούσαν να σχεδιάσουν την ιδανική κοινωνία.

Σύμφωνα με τον Emile Durkheim, η κοινωνιολογία πρέπει να ασχολείται με τα «κοινωνικά γεγονότα», τα οποία υπάρχουν ανεξάρτητα από το κάθε άτομο αλλά επηρεάζουν το κάθε άτομο, όπως για παράδειγμα οι κοινωνικές αξίες ή οι συνηθισμένοι τρόποι κοινωνικής δράσης, οι οποίοι διαμορφώνουν τη δική μας δράση. Από τα θέματα που τον προβληματίσαν ιδιαίτερα ήταν η κοινωνική συνοχή και πώς εξασφαλίζεται. Πίστευε ότι βασικό στοιχείο της κοινωνικής συνοχής σε βιομηχανικές κοινωνίες είναι ο καταμερισμός της εργασίας εφόσον συνεπάγεται την αλληλεξάρτηση. Το έργο του Durkheim ήταν βασικό για την ανάπτυξη της θεωρητικής προσέγγισης του λειτουργισμού.

Αντίθετα με το Durkheim, το θέμα που απασχολούσε τον Karl Marx δεν ήταν η κοινωνική σταθερότητα και η σταδιακή αλλαγή με την οποία εξασφαλίζεται η συνοχή, αλλά η σύγκρουση. Το έργο του Marx ήταν βασικό για την ανάπτυξη της θεωρητικής προσέγγισης η οποία δίνει έμφαση στη σύγκρουση ως το βασικό χαρακτηριστικό της κοινωνίας. Πρέσβευε ότι η σύγκρουση και ιδίως η ταξική σύγκρουση, είναι προϋπόθεση της κοινωνικής αλλαγής και της μετάβασης προς μια καλύτερη κοινωνία. Στον καπιταλισμό, οι τάξεις που συγκρούονται είναι από τη μια πλευρά η αστική τάξη η οποία κατέχει το κεφάλαιο και από την άλλη, η εργατική τάξη. Στις κοινωνίες με καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, το οικονομικό σύστημα καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τους υπόλοιπους κοινωνικούς θεσμούς, όπως για

παράδειγμα της εκπαίδευσης και της πολιτικής. Ο Μάρξ, ανέπτυξε μια συστηματική κριτική της καπιταλιστικής «εκμετάλλευσης», με την έννοια της κλοπής των θρεπτικών συστατικών του εδάφους και την ανικανότητα διασφάλισης της αναγέννησής του. Πραγματοποίησε δύο πολύ σημαντικές αναλύσεις για την καπιταλιστική γεωργία, εξηγώντας τον τρόπο με τον οποίο η βιομηχανία και η γεωργία μεγάλης κλίμακας συνδυάζονταν για να οδηγήσουν στην εξαθλίωση (πτώχευση) του εδάφους και των εργατών²³.

Άλλος Γερμανός στοχαστής ο οποίος επηρέασε σημαντικά την ανάπτυξη της κοινωνιολογίας ήταν ο Max Weber. Απασχολούσαν και τον Weber οι κοινωνικές αλλαγές που προέκυψαν από τη βιομηχανική επανάσταση και σε μεγάλο βαθμό το έργο του «συνομιλεί» με το εκείνο του Marx, ο οποίος προηγήθηκε χρονικά. Διαφώνησε με τη θέση του Marx ότι τα οικονομικά αποτελούν την κινητήρια δύναμη της ιστορίας, αν και αναγνώρισε ότι τα οικονομικά συμφέροντα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανθρώπινης δράσης. Πίστευε ότι άλλοι παράγοντες, όπως οι ιδέες, επηρεάζουν τα οικονομικά συστήματα. Ένα από τα πιο γνωστά του έργα, Η Προτεσταντική ηθική και το πνεύμα του καπιταλισμού, ασχολείται ακριβώς με το ρόλο της εμφάνισης συγκεκριμένων θρησκευτικών ιδεών στην εξάπλωση του καπιταλισμού.

Η σημασία των «ιδρυτικών θεωρητικών» της κοινωνιολογίας διαφαίνεται στο έργο σύγχρονων κοινωνιολόγων, όπως εκείνο του Michele Foucault που εξετάζει την εξουσία στο σημερινό κόσμο και ιδίως τη γνώση ως μέσο εξουσίας. Ο Foucault μελέτησε ιδιαίτερα την εμφάνιση σύγχρονων θεσμών όπως των φυλακών, των νοσοκομείων και των σχολείων και το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν στην επίβλεψη και τον έλεγχο του πληθυσμού.

Σήμερα στην κοινωνιολογία προκύπτουν νέα θέματα διερεύνησης και νέοι προβληματισμοί με αφορμή τις νέες τεχνολογίες και τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Οι διαδικασίες ανάπτυξης και παγκοσμιοποίησης συμβάλλουν στην κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής διαμορφώνουν το πλαίσιο και τις ευκαιρίες για ανάπτυξη²⁴. Για παράδειγμα, νέες τεχνολογίες όπως οι πυρηνικοί αντιδραστήρες θέτουν νέες προκλήσεις στις κοινωνίες όπως τη διαχείριση του ρίσκου, παρά την προσπάθεια «greenwashing» που επιχειρείται. Με τον όρο αυτό περιγράφεται η προσπάθεια των οργανισμών να ξοδεύουν περισσότερο χρόνο και χρήμα για να προωθηθούν ως εφαρμόζοντες πολιτικές φιλικές προς το περιβάλλον

---

²³ Δημαδάμα, Ζ. (2008), Οικονομία, Ανάπτυξη, Περιβάλλον: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές της Αειφόρου Ανάπτυξης, Εκδόσεις Παπαζήσης.

²⁴ Leichenko, R. & O'Brien, K. (2022), Κλίμα και Κοινωνία, Εκδόσεις Παπαζήση.

πάρα για να ελαχιστοποιήσουν πραγματικά τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις. Ζούμε σε μια εποχή όπου πάλι παρατηρούνται κατακλυσμικές κοινωνικές αλλαγές όπως εκείνες που προκάλεσαν τη γέννηση της κοινωνιολογίας ως επιστήμης. Οι κοινωνικές αυτές αλλαγές είναι εξίσου βαρυσήμαντες με εκείνες που προκάλεσε η εκβιομηχάνιση.

3.3 Μέτρα ανάπτυξης κοινωνικής υπευθυνότητας

Ακολούθως παρουσιάζονται ενδεικτικά κάποια από τα μέτρα που λαμβάνουν οι Εταιρείες στο πλαίσιο της Εταιρικής Υπευθυνότητας.

➤ **Υγεία και Ασφάλεια των Εργαζομένων:**

Η προστασία της ψυχοσωματικής υγείας του ανθρώπινου δυναμικού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την επιχειρησιακή συνέχεια και ανάπτυξη. Με την πίστη ότι η υψηλή προστασία στο χώρο της εργασίας συμβάλλει θετικά στην απόδοση και τις καλές εργασιακές σχέσεις, η Ασφάλεια και η Προστασία της Υγείας στους χώρους εργασίας θεωρείται σημαντική υποχρέωση κάθε Εταιρείας, τόσο έναντι των εργαζομένων όσο και των οικογενειών τους.

➤ **Ανταπόκριση στην πανδημία covid-19:**

Η έννοια της εταιρικής υπευθυνότητας έλαβε πρωτεύοντα ρόλο στη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης που επέφερε η πανδημία COVID-19. Η πρωτόγνωρη αυτή περίοδος ανέδειξε την ανάγκη για σχεδιασμό και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση και διαχείριση των κινδύνων για την προστασία της κοινωνίας. Οι περισσότερες Εταιρείες με γνώμονα την εταιρική κοινωνική τους ευθύνη, εναρμόνισαν από την αρχή τη λειτουργία τους με τα ειδικά υγειονομικά πρωτόκολλα του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ) και τις νομικές και κανονιστικές διατάξεις του Ελληνικού Κράτους. Ακόμη, έλαβαν μέτρα προκειμένου να περιορίσουν την διασπορά του κορονοϊού π.χ μέσω της διάθεσης ατομικών μέσων προστασίας (αντισηπτικά, μάσκες, γάντια) σε όλες τις εγκαταστάσεις της Εταιρείας.

➤ **Σεβασμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:**

Η διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εργασία και η εξάλειψη των διακρίσεων σε όλους τους χώρους λειτουργίας της Εταιρείας αποτελεί πρόκληση για κάθε Εταιρεία. Το προσωπικό οφείλει να λειτουργεί σύμφωνα με τις αρχές του

σεβασμού στη νομιμότητα και του επαγγελματικού ήθους, ακολουθώντας τις οδηγίες που δίδονται κάθε φορά από την ιεραρχία της Εταιρείας αλλά και από τον Κανονισμό Λειτουργίας του Προσωπικού.

➤ **Υποστήριξη τοπικής κοινωνίας:**

Η υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας πραγματοποιείται μέσα από ενέργειες και πρωτοβουλίες που λαμβάνουν με κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Οι δράσεις αυτές εκτείνονται πέραν του Κανονιστικού πλαισίου.

➤ **Υποστήριξη Ευάλωτων κοινωνικών ομάδων:**

Πολλές εταιρείες στο ευρύτερο πλαίσιο μείωσης των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων με προβλήματα όρασης ή ακοής, παρέχουν ειδικά σχεδιασμένες υπηρεσίες. Ακόμη, ενδέχεται να παρέχεται κάποια ειδική έκπτωση ή διαφορετική μεταχείριση σε πελάτες που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες ή πελάτες που πλήττονται από τις συνέπειες της κοινωνικής αλλαγής.

3.4 Η σπουδαιότητα της Επιχειρηματικής Ηθικής

Πρωταρχικός σκοπός κάθε Εταιρείας είναι να επιτύχει κερδοφορία, ο οποίος όμως δεν είναι και ο μοναδικός. Πέρα από αυτόν τον στόχο, πολλές Εταιρείες επιδιώκουν επίσης την αναγνώριση και καταξίωση τους στους τομείς δραστηριότητας τους. Οι Εταιρείες έλκονται από την αίσθηση του επιτεύγματος και της καινοτομίας.

Οι επιχειρήσεις που θέλουν να κατέχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αγορά πρέπει, μεταξύ άλλων, να ενστερνίζονται, να προάγουν και να εφαρμόζουν την επιχειρηματική συμπεριφορά. Το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται μια επιχείρηση διαρκώς μεταβάλλεται. Συνεπώς, είναι αναγκαίο κάθε επιχειρηματίας να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να εναρμονίζεται με τις αλλαγές στο οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον. Θα πρέπει να βρίσκεται σε εγρήγορση και η στάση του να είναι ευέλικτη απέναντι στις αλλαγές. Πρέπει να αντιλαμβάνεται έγκαιρα τις εξελίξεις προκειμένου να προσαρμόζεται στο περιβάλλον εξασφαλίζοντας ότι η επιχείρηση του θα παραμένει αποτελεσματική, ανταγωνιστική και τελικά κερδοφόρα.

Είναι πολύ σημαντικό η Διοίκηση μιας Εταιρείας να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top) και να καλλιεργείται μια κουλτούρα ηθικής μέσα στην Εταιρεία. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλει και η ύπαρξη διαφάνειας στις εταιρικές

πρακτικές και η διαρκής προσπάθεια βελτίωσής της μέσω των επιβαλλόμενων λογιστικών πρακτικών. Ακόμη, είναι σημαντικό να υπάρχει ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου στην Εταιρεία καθώς και μηχανισμός ανώνυμης αναφοράς (whistleblowing) προκειμένου να μην καθίσταται δυνατή η διενέργεια απάτης. Επίσης, η Εταιρεία θα πρέπει να συμμορφώνεται με το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο αλλά και να υιοθετεί βέλτιστες πρακτικές και κώδικες εθελοντικής συμμόρφωσης, έτσι ώστε να λειτουργεί σύννομα και αποδοτικά. Τέλος, οι Εσωτερικοί Ελεγκτές κατά την άσκηση του έργου τους θα πρέπει να εφαρμόζουν τα πρότυπα επαγγελματικής συμπεριφοράς και να ακολουθούν τον κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας.

Επίλογος

Η υιοθέτηση των κριτηρίων ESG (Environment, Social & Governance) αποτελεί εδώ και καιρό βέλτιστη πρακτική για τις επιχειρήσεις, αλλά είναι πλέον απαίτηση καινούργιας νομοθεσίας όπως η Corporate Sustainable Reporting Directive. Η επένδυση στην ενσωμάτωση στόχων και πρακτικών ESG, δημιουργεί προστιθέμενη αξία στις επιχειρήσεις ενισχύει τη φήμη και τη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ επιχείρησης, πελατών, εργατικού δυναμικού, κοινωνίας, και των ενδιαφερόμενων μερών ευρύτερα.

Είναι πολύ σημαντικό η Διοίκηση μιας Εταιρείας να δίνει το καλό παράδειγμα (tone at the top), να υπάρχει ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου και να καλλιεργείται μια κουλτούρα ηθικής μέσα στην Εταιρεία. Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές κατά την άσκηση του έργου τους θα πρέπει να εφαρμόζουν τα πρότυπα επαγγελματικής συμπεριφοράς και να ακολουθούν τον κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας.

Βιβλιογραφία

1. Δημαδάμα, Ζ. (2008), Οικονομία, Ανάπτυξη, Περιβάλλον: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές της Αειφόρου Ανάπτυξης, Εκδόσεις Παπαζήσης.
2. Δούση, Ε. (2017), Κλιματική αλλαγή, Εκδόσεις Παπαδόπουλος.
3. Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. για το περιβάλλον, 1972
4. Πλατιάς, Χ., (2020), Πολιτική της ΕΕ για το Περιβάλλον και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Εκδόσεις Σιδέρης.
5. Ρόκας Κ. Ι., (2002), “Εισαγωγή στο δίκαιο των επιχειρήσεων”.
6. Σύνταγμα της Ελλάδος, άρθρο 24.
7. Τελική Πράξη του Ελσίνκι στο κεφάλαιο “Περιβάλλον”, 1975.
8. Τσάλτας, Γ., (2010), Αναπτυξιακό φαινόμενο & τρίτος κόσμος, Εκδόσεις Παπαζήση.
9. Τσάλτας, Γ., & Πλατιάς, Χ., (2010), Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον, Εκδόσεις Σιδέρης.
10. Carson Rachel, (1981), Σιωπηλή Άνοιξη, Εκδόσεις Κάκτος.
11. Freeman, H.M., (1995), “Industrial pollution prevention handbook”.
12. Kaldor, Nicolas (1986), “Limits on growth”.
13. Leichenko, R. & O’Brien, K. (2022), Κλίμα και Κοινωνία, Εκδόσεις Παπαζήση.
14. Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής (www.europa.eu).